

ULUSLARARASI BEDİÜZZAMAN SEMPOZYUMU-III

**20. Asırda İslâm Düşüncesinin Yeniden Yapılanması ve
Bediüzzaman Said Nursî**

İlmi Heyet

Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş, Prof. Dr. İbrahim Canan,
Prof. Dr. Suat Yıldırım, Prof. Dr. Ahmet Akgündüz, Prof. Dr. Faris Kaya

Yayına Hazırlayan

Mehmet Paksu

Tercümeleler

Arapça

Veli Sırım, Abdülaziz Hatip, Kenan Demirtaş

İngilizce

Metin Karabaşoğlu

Almanca

Nuriye Uşşak

Dizgi

Nesil Basım Yayın

551 32 25

Baskı, Cilt:

Nesil Matbaacılık A.Ş.

551 32 27

ISBN 975-408-271-5

©

Bu eserin yayın hakkı Nesil Basım Yayın A.Ş.'ye aittir.

◆

Sanayi Cad. Bilge Sk.No: 2

Yenibsona / İSTANBUL

Tel: (0212) 551 32 25 pbx

BEDIÜZZAMAN SAİD NURSÎ: MODERN ASRIN KELÂM ÂLİMİ

MUHSİN ABDÜLHAMİD*

Miladî 19. asrın sonlarında, bütün dünyadaki zâlim ve bozguncu güçler İslâm nurunun söndürülmesi, müntesiblerinin ondan uzaklaştırılması, beş asır boyunca Müslümanları şerefle muhafaza eden İslâm devletinin düşürülmesine yönelik plânlar kurılması noktasında birleşmişlerdi. Diğer yandan bünyenin içinden bir takım mürtedler zuhur etmiş ve gerçek yüzlerini bu fırsatla göstermişlerdi. Böylelikle kendi propagandalarını hızla genişletmekte, insanları yanıltmak, İslâm beldelelerinin düşmanlarca işgal edilmesini sağlamak için var güçleriyle çalışmaktaydılar. Bunları milletlerarası yahudî liderleri ve mason locaları yönlendirmekte, haçlı zihniyetine sahip devletler devlet-i İslâmiyenin düşürülmesi, şerefının ayaklar altına alınması, kanların akıtılması, değerlerin, dengelerin ve kanunların değiştirilmesi, yeryüzünde fesat çıkarılması, münkeratın ikamesi, inkarcılığın izharı, ilhadın neşri, Müslümanların ilim ve îman medeniyetinden çıkarılarak, küfür ve tuğyan medeniyetine dönüştürülmesi için çok büyük destekte bulunmaktaydılar.

Ne var ki bu korkunç tehditler kurmuş cesedleri, donmuş fikirleri, şaşkın kalabalıkları, hezimete uğramış kitleleri harekete geçirdi. İslahçı dâvâ adamlarına, gay-

*Prof. Dr. MUHSİN ABDÜLHAMİD

1937'de Kerkük'te doğdu. 1959'da Bağdat Üniversitesinden mezun olduktan sonra "Bir Mufessir olarak Âlusî" adlı çalışmasıyla masterini tamamladı. "Razi'nin Tefsir Anlayışı" ile ilgili olarak hazırladığı doktora teziyle 1972'de Kahire Üniversitesinde doktorasını tamamladı. Riyad ve Fas'ta bir süre öğretim üyeliği yaptı. Halen Bağdat Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğretim üyesidir.

Eserlerinden bazıları şunlardır:

- 1- *İslâm Düşüncesinde Tecdid.*
- 2- *Tefsir Usûlü ve Kur'ân Tefsirinin Gelişimi.*
- 3- *İslâm Toplumunda Siyasî Muhalefet Hakkı.*

yür sadâlara, ulemânın fikirlerine ve şühedânın kanlarına ihtiyaç hasıl oldu. Alınan her bir darbe "Lâ ilâhe illallah, Muhammedün Rasûlullah" kelimesini daha da yüceltti.

Müslüman Türkiye'deki Müslümanların bu mücadele ve cihâddan nasibi, şühedâ-i ebrârın kanlarıyla uzun asırlar boyunca, güçlü haçlı ordularına karşı ümmet-i İslâmiyeyi, Haremeyn-i Şerifeyn, Mescid-i Aksâ gibi mübarek beldeleri korumak için İslâm yolunda yaptıkları büyük savaşlarda olduğu gibi, bu ümmetin şerefini yeniden yüceltme görevi olmuştu. Böylelikle doğudaki Müslüman Arapların ikinci bir Endülüs faciasını yaşamalarının önüne geçildi. Bu açık pencerelerin kapanmasıyla, önlerindeki denizler kapanmış, ilerleyen ordular frenlenmiş ve bu korkunç boşluk bi-hakkın doldurulmuş oldu.

Âlemilerin Rabbi bu İslâm ümmetinin, bütün kâinata gelen semâvî risâletin son hamelerinin ölmemesini dilemiş, onların arasından hayattaki İslâm mu'cizesini zahir bir şekilde gösteren sâdik Rabbanîler (Allah dostları), ilmiyle amel eden âlimler, aydınlık saçan müçtehidler, ihlaslı müceddidler göndermişti. Ta ki bu ümmeti, içine düştükleri medeniyet çöküşünden kurtarıp, fitrî akîdeleri, şeriatin hikmetleri ve yüce ahlakıyla İslâmın şefkatli kollarına ve Rabbanî medeniyetine tekrar döndürebilsinler.

İşte Allah-u Teâla, bu şerefli İslâm vatanında bir çok hayırlı işleri gerçekleştirmede büyük Üstad, şanlı İmam ve sebatkar dâvâ adamı Bediüzzaman'ı muvaffak eylemiştir.

İslâmî siyaset meydanında çok dikkatli bir yol izlemiş, zekice davranmış, sükûnetli bir tarzı benimsemiştir. Ümmetin içinde bulunduğu şartlara mürâat ederek, hastalıkların tedavisini ümmetin en derin köklerinde bulmuş, içtimâî hayatın görüntülerini esaslı kurallara dayandırmış, boş propaganda üslûbuyla mücadele verme yerine, meseleleri derin düşünce platformuna aktarmış, böylelikle zihinleri arındırmış, anlayışları tedavi etmiş, düşmanları müşahhas hale getirmiş, dağılmaya yüz tutan ümmeti yeniden şekillenmeye hazır hale getirmiştir.

Bediüzzaman İman kuvvetinden, yakîni itmi'nanından, izzet-i nefisinden, salâbet-i şahsiyesinden ve büyük cesaretinden hareketle bu yolu benimsemiştir. Her ne kadar kanlı savaşları idare edebilecek ve zamanın idarecilerine karşı çok şiddetli şekillerde karşı koyabilecek bir kişi olsa da O, böyle bir üslûbun ümmetin maslahatına uymadığını çok iyi bilmekteydi. Bu ümmetin günümüzde cereyan eden dahili çekişmelerinde şehidlere ihtiyacı olmadığını, bunun yerine sâdik âlimlere, ilmiyle amel eden dâvâ adamlarına, mütefekkir idarecilere öncelikle muhtaç olduğunu tam olarak anlamıştı. İmanların kurtarılması, medeniyetten doğan irtidadin önüne geçilmesi, cehâletin, haçlı aldatmacalarının, yahudî kompolarının ve münafikane ihanetlerin yok edilmesi için bu gerekliydi.

Akîde-i İslâmiye alanında ise Bediüzzaman, yeni zamanların mücadelelerini idare etmede kifayetli bir birikime sahip olunmadığı kanaatindeydi. İstihlâlara dayalı, eski ma'rifet maddeleriyle amel edilen, ilâhiyat alanında nazarî çekişmelerle uğraşan kelâm ilmi artı miâdını doldurmuştu.

Evet, ilâhî sıfat mefhumunu hristiyanlığın teslis esaslarından uzaklaştırmak yolunda soyutlayıcı bir mücadele içine giren, Müslümanları mevhum bir şirkten ve

geçmişteki Ravakilerin günümüzde yeniden vücuda gelmesinden korumaya çalışan mu'tezilî mütekellimlerin metodu yeterli addedilemezdi.

Aynı şekilde, mu'tezile karşısında, İslâmın evrakıyla, teolojik tartışmalar ve istihlâhlarına ait evrakın birbirine karıştırılmaması dâvâsında ana metinlerin muhafazası metodu da artık bir şey ifade etmemekteydi.

Kezâlik, günümüzün yeni mücahede sahalarında ve bu iki grubu, o günün Müslümanları ve toplumları arasında kabule şayan bir ideoloji olarak şekillenmiş eski ilm-i kelâm alanında nakil ve akli uzlaştırmayla alakalı meselelerde bir orta yol sunmak için bu ikisini birbirine yaklaştırmaya gayret eden Eş'arilerin metodu da günümüzde bir fayda sağlamıyordu.

Son olarak, her yönüyle cahiliyeti aksettiren maddeci medeniyetin ahlakî esasları karşısında, yeryüzüne dönüp bir takım gerçekleri düşünmeksizin seyr ü sülûka yönlenmiş zâhid mutasavvıflar acaba durabilirler miydi? Bütün âlemi sarmış bu cahiliyyet tuğyanına, ortalığı kasıp kavuran bozguncu esaslarına karşı nasıl bir hareket yönlendirebilirlerdi?

Günümüzün İslâmı ve Müslümanları büyük bir sabırla, bu geri kalmışlığın, medeniyeten içine düşülen çöküşün ve zamanımız Müslümanlarının yaşadıkları îmanî zaafiyetin gölgesinde, gelişmiş bir medeniyet şuuruna ve aklına sahip ince nazarlı bir mütekellimi, bütün İslâmî ilimlere, medeniyet-i İslâmiye manzumesi ile Medeniyet-i Garbiyye manzumesi arasındaki mücadelenin tabiatına uygun seviyede derin bir îmanî idrake mâlik bir şahsiyeti beklemekteydi.

Allah'ın iradesi bu zamanda belirtilen vasıflara sahip bir kelim âlimi olarak Bediüzzaman Said Nursî'yi dilemişti. Şöyle ki:

Birincisi: Bediüzzaman, İslâm akîdesine, onun heybetine ve şeriatının yüceliğine, Müslümanların nefislerine kadar işlemiş bulunan ahlakî nizâma yöneltilmiş fikrî merkezli bir taarruzun varlığını tam mânâsıyla keşfetmiş ve bunun ecnebi dairelerden başlayarak, modern materyalist fikirleri yaymaya çalışan mühlidlerin, münafıkların, masonların ve onların talebelerinin yönlendirdiği basın, yayın, kültür ve eğitim organlarına kadar bir çok yönden geldiğini dile getirmiştir.

İkincisi: Mahsûstan mücerrede (somuttan soyuta) kadar bütün delillere dayanan Kur'ânî bir ilm-i kelâm ortaya koymaya çalışmış, okunan Kur'ân, görünen Kur'ân ve üçüncü Kur'ân olan ve ancak Onun (a.s.m.) gelişle kemâle ulaşan kâinatın en değerli meyvesi addedilen örnek şahsiyet Resûlullah (a.s.m.) arasında mükemmel bir uygunluk şuru ve tecrübesiyle bunu gerçekleştirmiştir.

Buradan hareketle, Bediüzzaman sadece eski ilm-i kelâmın konularıyla yetinmemiştir. Bunun ötesine geçerek, vücûd (Allah'ın varlığı) konusunda şümullü bir tarz ortaya koymuştur. Burada insan ve tabiata da yer verilmiştir. Materyalist felsefe nazarı açısından mezkur konuları ortaya koymada Batılı ideolojik sistemlerin tamamen karşısında modern bir kelâm sistemi vücûda getirmiştir.

Üçüncüsü: Bediüzzaman, ümmetin hüviyetini değiştirmede, derisini adeta yüzmede, dinen, tarihen, medeniyeten ve lügaten geçmişle hiç bir bağı kalmayacak şekilde sapıtmış bir kültüre ve kafir bir toplum düzenine dahil etmede önüne çıkan bütün engellere karşı gayet dehşetli yapısal tasfiye yolunu kullanıp, küfür düzenine uymayı şart koşan kuvvetli ve mağrur düşmanlar ile mağlup ve zayıf duruma düşen

İslâm ümmeti arasındaki mücadelede Müslümanların kifayetsiz güçlerinin bulunmadığını açıkça görmüştür.

Dördüncüsü: Bir tek cepheden tüm Müslümanların bu büyük taarruz karşısında dimdik ayakta kalabilmeleri için gayet cami' ve şümüllü usûlî (metodolojik) bir metod oluşturmaya karar vermiştir. Zira O, bu kâinatta ancak iki cephenin bulunabileceğine inanmaktadır; İman ve Rahmân cephesi, bunun karşısındaki küfür ve şeytan cephesi.

Beşincisi: Üstad Bediüzzaman ma'rifet-i cüz'iyeye inanmaz ve bunu akl-ı beşerîdeki nakısaların bir neticesi olarak değerlendirir. Diyelim ki, bir Müslüman âlim ilimlerden bir ilim veya mahdûd bir ma'rifet elde etse, yahut Vücûd sırlarından bir sırra dalmış olsa, hiç şüphesiz o ma'rifet-i şümûliyyeye ve kâinatla olan râbîta kanununa ulaşamayacaktır. Bu durumda ise muvazenesini ve istikametini kaybedecektir.

Buradan hareketle Bediüzzaman, mukaddemeleriyle (öncülleriyle), enfûs ve âfâk âlemlerindeki neticeleriyle Kur'ân-ı Kerim'in anlaşılmasının, Müslüman âlimin ve Müslüman ârîfin düşüncesinde kamil bir müvazeneyi şekillendirdiğini beyan eder. Çünkü Kur'ân-ı Kerim'in yolu fitrat-ı insaniyeyi yönlendirmeye, kemale yönelik hakkı arayan aklı, daim hayattar kalmak için çırpınan kalbi harekete geçirmeye yönelik en kısa yoldur.

Böylelikle Bediüzzaman'ın eşsiz eser Risâle-i Nur'daki metodu, nasların değişen hayatın gereklerine yönelik ele alınmasında karşılaşılan fikrî kaymalardan, beşerî anlayışlardaki avâızdan, Kitâb-ı Azîz'in ve Sünnet-i Mutahhara'nın hidayetinden uzak bulunmaktan sonuna kadar ma'sundur. Takat-ı beşeriye açısından mümkün olan en geniş dairede vücûd mertebelerini ele almaya yönelik en uzak mânâlara sirayet etmedeki üstün kudretini bu meyanda zikredebiliriz.

Altıncısı: Bediüzzaman vahy-i İllâhî ve İslâmî tarih hareketi arasında keskin bir şekilde ayırmıştır. Bu yönüyle O, gerçek mânâda bir müceddiddir. Şimdiki zaman ve mekanda, şimdiki medeniyet mücadelelerinde ümmetin hayatını yenilemeye gayret etmiştir. Ancak bunu Kur'ân-ı Kerim'in ve Onun Rabbânî üstadlığının yönetiminde, Resûl-ü A'zâm'in önderliğinde, mücahid âlimlerin kitaplarına şekil veren yüce ve şerefli değerler ışığında gerçekleştirmiştir.

Bediüzzaman, insanları ne geriye dönmeye, ne de zaman-ı hazıra takılıp kalmaya çağırır. O, İslâm ümmetinin daim harekette olmasının, bütün asırlarda İslâm düşüncesinin yenilenmesinin gereğine inanır. Bir takım yahûdî, nasrânî ve modern asrın zındıkları tarafından yönlendirilen güç merkezleriyle bağlantılı materyalist düşüncelerden uzak, insanlığın ulaştığı medeniyet seviyesine varılması taraftarıdır.

Yedincisi: Bediüzzaman hakka ve imana dayanan felsefeyi reddetmez. O, kâinatın İllâhî ve Nazzâm'ını inkar eden, din-i hakkın esaslarını reddeden abesiyet üzerine kurulu felsefeyi kabul etmez. Bu felsefeyi, dalâlet ve ilhada sapmaya, tabiatın kokuşmuş cehennemî çukurlarına düşmeye bir vesile olarak görür. Felsefenin bu şekli, hayat-ı ictimâiyede kuvveti kendine bir dayanak noktası olarak kabul eder; her şeyde menfaati hedefler; hayatta mücadeleyi bir düstür ittihâz eder; cemaatler arasında unsûriyeti iltizâm eder.

Büyük Üstadımızın dediği gibi, malumdur ki, kuvvetin şe'ni düşmanlıktır; menfaatin şe'ni tezâhumdur; mücadelenin şe'ni nizâ' ve cidâldir; unsuriyetin şe'ni adâvettir.

Amma felsefe-i Kur'âniye ise—tabir yerindeyse—kuvvete bedel hakkı, menfaate bedel Allah'ın rızasını, hayatta mücadele yerine teâvünü kabul eder; unsuriyet rabıtası yerine din ve insaniyet rabıtasına bağlanır.

Bediüzzaman sadece materyalist felsefeyi reddetmekle kalmaz; aynı zamanda Eflatun ve Aristo gibi yunanlı filozofların önderliğini yaptığı, aynı zamanda yunan felsefesinin tesirinde kalan, Kur'an-ı Kerim'i hayatta kendileri için bir üstad olarak kabul etmedikleri için en düşük iman derecesine dahi ulaşamayan Farabi, İbni Sinâ gibi talebelerinin savunduğu, eski felsefe-i İlahiyye olarak da isimlendirilen felsefe yolunu reddetmiştir.

Sekizincisi: Bediüzzaman, Batı medeniyetinin kültürel temellerini de reddeder. Çünkü bu medeniyet, maddeciliğe yöneliktir. Bunun yanı sıra O, bu medeniyetin ilmi cephesine karşı çıkmaz. Zira Onun hareket noktası, İslâm'ın Müslümanları hayat kanunlarını keşfetmek için harekete geçmeye, medeniyetin ikamesi ve ilerlemenin sağlanması için ondan istifade etmeye çağırmasıdır. Bu yüzden böyle bir hareket tarzı, güçlü toplumlar meydana getirmek için bir zarurettir. Yani Bediüzzaman, İslâm toplumlarının kendi imanlarını, asâletlerini ve zâti değerlerini korumakla birlikte, modern teknolojiler kurmaya muhtaç olduklarına inanır.

Dokuzuncusu: En sonuncu olmamakla beraber sonuncu olarak Bediüzzaman Said Nursî, sosyal değişim hareketinde anarşizme değil nizâma inanır. Tedriciliği kabul ederken aceleciliği reddeder. Zira bu tarz hareket, tedriciliğe dayanan kanunlar ağı üzerine kâim olan kâinatın nizâmına aykırıdır.

Bu noktanın ışığında, sosyal hayatı sarsıntıya uğratacak, her yerde şerri hâkim kılacak ve büyük tahribat meydana getirecek aceleciliğin yerine, tabandan başlayarak zirveye kadar devam eden fitri değişim kanununa bağlı bir sosyal değişimi ön-görmektedir.

Bediüzzaman değişimin ictimai şuur, salim bir dâvâ ve sükûnetli bir hareket tarzıyla gerçekleşeceğine inanır. Hiç şüphesiz O, İslâmî toplumun dahilinde devlete ve müesseselerine karşı silahlı bir cihadi hoş görmez. Çünkü Onun nazarına göre bu yol ancak İslâm toplumunun kötü anını kollayan haricî düşmanlarına karşı kullanılabilir.

Bunun yanı sıra O, sopanın kullanılmasına yeni bir İslâmî toplumun binasındaki en son merhalelerde, güçlü mü'min idareciler tarafından ihtiyaç duyulabileceğini inkar etmez. Çünkü böyle bir konumda, İmam-ı Şehîd (r.a.) ve üstadımız Bediüzzaman'ın yorumları veçhile nasihatın ve irşadın fayda vermediği anlamı çıkacaktır.

İşte büyük âlim, terbiyeci, müceddid kelâm âlimi, İslâmî ve insanî yapının tamamını daima ileriye doğru yönelten eşsiz ve parlak Sözleriyle keşfedebildiğimiz büyük hareket adamı Üstad Bediüzzaman budur. Aşık olduğu ve her yıl bütün ruhu ve varlığıyla kucacağına sığındığı baharın şenliklerindeki bereket misali kendinden bereket fıskıran; gaflete düçar olmuş, düşmanları tarafından imanlarının çalınması, kendi kültürüne yabancılaştırılması, hayat düsturlarının değiştirilmesi, sesinin yeniden gür bir şekilde yükselmemesi amacıyla plânlar kurulan mü'minlerin imanlarını kurta-

rabilmek için kaleme aldığı gayet parlak, nûrânî ve Kur'ânî risâlelerinde eşsiz sözleri bir kumandan misâli bölükler halinde sevkeden önder budur.

O halde diyebiliriz ki, Bediüzzaman'ın değişime yönelik kelâmî ve tecdidî (yenilikçi) metodu sadece muayyen bir zamanla bağlantılı, muayyen müşkelleri çözümlenmeye dönük dönemlik bir metod değildir. Şüphesiz bu şumüllü metod, asrın diliyle, asrın hayat tarzıyla ve bu cahiliyet asrında cereyan eden asrın mücadeleleriyle uyumlu, İslâm ümmetinin hareket tarzı üzerinde gayet esaslı bir tavan teşkil etmektedir.

Geçmiş kelâmcıların ilmi, yazılan kitaplardakinden ibaretti. Ancak Bediüzzaman kitaplardan başlamış, daha sonra bunları aşarak kâinata, Kur'ân-ı Kerim'e ve Resûlüllaha (a.s.m.) kadar ulaşmıştır. Buradan da ictimâî ve imânî hareket tarzına vasıl olarak, ifsada uğrayan insanların ıslahına çalışmıştır.

İşte mücerred ve tatbikî, mukayyed ve mutlak olarak iki ayrı ilim arasındaki büyük fark budur.

Allah-ı Teala üstadımız Bediüzzaman Said Nursiye en geniş şekilde rahmet etsin; sevabını bol eylesin; Onu en hayırlı bir şekilde mükafatlandırın; Enbiyâ, mürselin, şehedâ ve salihînle beraber haşretsın. Onlar gerçekten ne güzel dostturlar.

Esselâmtü Aleyküm Ve Rahmetüllâhi Ve Berekâtühü.